

**”KATSOS ON NIIN PALJON VÄKEÄ JOKA EI SOVI KESÄÄN EIKÄ
KEVÄÄSEEN EIKÄ SYKSYYN”
TALVI KAAPIN METAFORANA TOVE JANSSONIN
TEOKSESSA *TAIKATALVI***

Jasmin Lehti

Kandidaatintutkielma

Kirjallisuus

Musiikin, taiteen ja kulttuurin
tutkimuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

Kevätlukukausi 2022

Ohjaaja: Hanna-Leena Määttä

Opponoiija: Aino Kolehmainen

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Jasmin Lehti	
Työn nimi ”Katsos on niin paljon väkeä joka ei sovi kesään eikä kevääseen eikä syksyyn” Talvi kaapin metaforana Tove Janssonin teoksessa <i>Taikatalvi</i>	
Oppiaine Kirjallisuus	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Kevät 2022	Sivumäärä 26
Tiivistelmä <p>Tutkielmassa tarkastellaan Tove Janssonin muumiromaanin <i>Taikatalvi</i> (alkuteos <i>Trollvinter</i>, 1957) vastustavalla queer-luennalla. Vastustavan queer-lukemisen avulla pyritään lukemaan romaanista esiin uusia lukijapaikkoja sekä pohtimaan ja kyseenalaistamaan teoksen maailmassa mahdollisesti esiintyviä normeja. <i>Taikatalvea</i> tarkastellaan queer-teoreetikko Eve Kosofsky Sedgwickin luoman kaapin käsitteen kautta, jonka Sedgwick teoretisoi teoksessaan <i>Epistemology of the closet</i> (1893). Tutkielmassa Muumilaakson talvi tulkitaan kaapin metaforaksi. Tutkimuksen relevanttiutta perustellaan normien kyseenalaistamisella, uusien lukijapaikkojen lisäämisellä, sekä muumiromaanien yhä nykyäänkin suurella suosiolla. Tutkimuksella pyritään nostamaan <i>Taikatalvi</i>-teosta entistä enemmän muumi- ja kirjallisuudentutkimuksen kentälle, sekä tuomaan kyseisille tutkimuskentille myös lisää queer-teoriaa osoittaen samalla teorian tuomia mahdollisuuksia muumiromaanien tutkimisessa.</p> <p>Tutkimuksen teoreettinen pohja on sukupuolen tutkimukseen kuuluvassa queer-tutkimuksessa. Teosta luetaan vastustavan queer-lukemisen strategialla ja tulkinnassa hyödynnetään Eve Kosofsky Sedgwickin <i>Epistemology of the closet</i> -teosta (1893), jossa tarkastellaan länsimaisen kulttuurin kontekstissa homoseksuaalisuutta ja teoretisoidaan <i>kaapin</i> käsite. Lisäksi tutkimuksessa hyödynnetään aiempaa muumitutkimusta sekä queer-kirjallisuuden tutkimusta. Tulkinnassa Muumipeikko herää huomaamaan itselleen vieraan ja toisenlaisen maailman, talven, joka symboloi tutkimuksessa kaappia, salaisuutta. Kaapin metaforaan liitetään sekä salaisuuksien ja niiden paljastumisen, että tietämisen ja ei-tietämisen väliset jännitteet, joita teoksessa esiintyy paljon ja jotka tiivistyvät Muumipeikon hahmossa.</p> <p>Tutkielma osoittaa, että <i>Taikatalvi</i> on täynnä salaamisen ja paljastumisen välisiä jännitteitä. Muumipeikolle talvi on arvokas ja tarpeellinen kokemus. Talvi tuo Muumipeikolle mahdollisuuden nähdä ja tutustua maailmaan, josta hän ei ole aiemmin ollut tietoinen ja hän löytää uusia tapoja olla itsensä ja muiden kanssa. Lisäksi hän löytää uudenlaisen yhteisön oman perheensä rinnalle. Tutkimus myös näyttää, kuinka teoksessa vieras toiseus ja outous onnistutaan purkamaan lopulta onnelliseksi lopuksi.</p>	
Asiasanat queer-luenta, kaappi, kaapin epistemologia, Tove Jansson, <i>Taikatalvi</i> , muumit	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	Tutkimuksen menetelmä ja teoreettinen lähestymistapa	4
3	Kaapin oven raottaminen <i>Taikatalvessa</i> -Muumipeikon herääminen	9
4	Talviset salaisuudet ja paljastumiset.....	14
5	Loppupäätelmät.....	20
	Lähdeluettelo	21

1 JOHDANTO

Tove Janssonin vuonna 1957 julkaisema romaani *Taikatalvi* alkaa siitä, kun Muumipeikko herää kesken talviuniensa eikä saa enää unta. Muun perheen nukkuessa hän joutuu kohtaamaan itselleen kokonaan uuden ja vieraan maailman, jossa lämmin ja aurinkoinen kesä on vaihtunut kylmään ja pimeään talveen täynnä outoja ja salamyhkäisiä olentoja. Pikku Myy on ainoa hereillä oleva tuttu kasvo tässä kummallisessa maailmassa, mutta hän sopeutuu maailmaan Muumipeikkoa nopeammin, eikä jaksa muistella kesäisiä päiviä vaan tutkii mielummin talven mahdollisuuksia. Hiljalleen Muumipeikkokin alkaa hyväksyä talven ja sen olentojen salaperäisyyden ja pian aurinko tuokin jo kevään tullessaan.

Tove Janssonin muumiteokset ovat olleet minulle henkilökohtaisesti tärkeitä elämäni eri vaiheissa enkä ole ainoa. Teokset ovat valloittaneet niin lapset kuin aikuiset ympäri maailman, ja ne ovat toimineet monien kulttuurituotteiden innoittajina. Ensimmäinen muumiromaani *Muumit ja suuri tuhotulva* (alkuteos *Småtrollen och den stora översvämningen*) ilmestyi vuonna 1945 ja viimeinen muumiromaani *Muumilaakson marraskuu* (alkuteos *Sent i november*) vuonna 1970. Romaanien lisäksi on ilmestynyt myös neljä muumimaailmaa käsittelevää kuvakirjaa, sekä yksi muumimaailmaan sijoittuva novellikokoelma. Romaanit, kuvakirjat ja novellikokoelma ovat kaikki saavuttaneet maailmanlaajuisesti suurta suosiota (ks. Westin 2007, 190, 206; Karjalainen 2013, 151). Muumiromaanien menestystä edesauttoi *Muumipeikko*-sarjakuva, jota Jansson piirsi brittiläiseen *The Evening News* -sanomalehteen vuosina 1954—1960 (Karjalainen 2013, 198), jonka jälkeen hänen apunaan ollut veljensä Lars Jansson jatkoi itsenäisesti sarjakuvien piirtämistä vuoteen 1975 (mt. 202). Muumeista on tehty useita elokuvia ja tv-sarjoja, joista uusimmat ovat elokuva *Muumit Rivieralla* (2014), kolmiosainen elokuvasarja *Muumien maailma* (2008, 2010 & 2017) sekä suomalaisbrittiläinen animaationsarja *Muumilaakso* (2019—2021). Lisäksi suosiota on saanut japanilainen animaationsarja *Muumilaakson tarinoita* (1969—1970), joka perustuu vain löyhästi Janssonin muumitarinoihin. Muumimaailma ja sen hahmot ovat fantasiaa. Muumilaaksossa elää muumien lisäksi muun muassa hemuleita, vilijonkkia ja niiskuja. Kaiken keskiössä on usein kuitenkin muumiperhe, jonka muodostavat Muumipeikko sekä hänen vanhempansa Muumipappa ja Muumimamma. Osaksi perhettä ovat päässeet myös Nipsu, Niiskuneiti, Pikku-Myy ja

Nuuskamuikkunen. Muumitalossa vieraillee myös monia muita hahmoja, jotka otetaan lämpimästi vastaan muumiperheessä.

Taikatalvi (alkuteos *Trollvinter*) on muumikirjojen kuudes osa ja se saavutti suuren menestyksen (Westin 2007, 280). Ensimmäinen painos oli suurempi kuin mikään Janssonin aikaisempi muumiteos ja sen avulla hän voitti uusia palkintoja (mt. 280). *Taikatalvi* kuvaa ainoana Muumiromaanina talvista vuodenaikaa ja luontoa,¹ ja avaa näin Muumipeikon, Pikku Myyn ja lukijoiden eteen täysin uudenlaisen Muumilaakson. Talvinen laakso on täynnä ennennäkemättömiä hahmoja, joiden todellisuus ja toimintatavat poikkeavat Muumipeikon ja Pikku Myyn kesäisestä todellisuudesta. *Taikatalvea* voi pitää murrosteoksena, sillä se avaa Muumimaailmaan entistä filosofisemman näkökulman (Aejmelaeus 1994, 24). Myös kerronnasta tulee psykologisempaa ja päähenkilönä Muumipeikon sisäiset ajatukset ja tunteet saavat enemmän huomiota. Tämän kaltainen kerronnan muutos jatkuu myös *Taikatalvea* seuraavissa muumiromaaneissa, jotka eivät ole enää yhtä vahvasti lastenkirjoja, vaan ne on suunnattu entistä enemmän aikuisille lukijoille. (Aejmelaeus 1994, 24, 70; Ørjasaeter 1987, 103; Karjalainen 2013, 208—209.)

Tässä kandidaatin tutkielmassa analysoin Tove Janssonin *Taikatalvea* (2018, suom. Laila Järvinen, jatkossa T) vastustavan queer-luennan avulla, jolla tarkoitan kriittistä vastakarvaan lukemista², tulkiten samalla teosta käyttäen queer-lukemisen strategiaa. Queer-lukemisen on tarkoitus kannustaa queer-myönteisiä diskursseja, sekä paljastaa ja vastustaa tekstin heteronormatiivisia diskursseja (Kekki 2004, 34). Pyrin queer-luennalla ymmärtämään kesältä piilossa olevaa maailmaa ja talven hahmojen elämää Muumilaaksossa, sekä näiden kahden erilaisen maailman välistä suhdetta toisiinsa. Tulkitsen kesäisen Muumilaakson edustavan muumiteoksissa esiintyviä normeja, joiden ulkopuolelle rajautuvat talvisen laakson asukkaat ja kiinnitän huomioni talvessa esiintyviin salaisuuksiin ja niiden paljastamisen väliseen jännitteeseen. Pohdin myös, miksi juuri Muumipeikko, jonka näkökulman kautta teos pääosin fokalisoituu, herää kokemaan talven. Tutkimukseni teoreettinen lähestymistapa pohjaa Eve Kosofsky Sedgwickin kehittämään kaapin epistemologiaan ja kaappiin liittyviin valtasuhteisiin. Sedgwickin *Epistemology of the closet* (1893) on queer-tutkimuksen yksi

¹ Lisäksi *Taikatalven* jälkeen julkaistussa muumimaailmaan sijoittuva novellikokoelmassa *Näkymätön lapsi ja muita kertomuksia* (alkuteos *Det osynliga barnet och andra berättelser*, 1962) oleva novelli ”Kuusi” sijoittuu joulun aikaan.

² Vastakarvaan lukeminen on yleistä kirjallisuudentutkimuksessa ja feministisessä kirjallisuudentutkimuksessa. Se tarkoittaa teoksen lähilukua siten, että pyrkii löytämään siitä muita kuin oletettuja ”luonnollisia” merkityksiä. (Rojola 2004, 22—25; Tieteentermipankki, 2022).

keskeinen teos. Siinä Sedgwick keskittyy teoretisoimaan kaapin metaforaa, jonka voi arkipuheessakin nähdä edustavan normien vastaisten seksuaalisuuksien ja sukupuolten piilottamista. Käsittelen Muumilaakson talvea ennen kaikkea metaforana kaapin tilasta, jonne hahmot, jotka eivät koe kuuluvansa Muumilaakson kesäisten hahmojen joukkoon salaisuksiensa takia voivat piiloutua. Tutkimuskysymykseni on kaksiosainen ja se koostuu kysymyksistä: millainen kaapin tilan metafora talviseen Muumilaaksoon rakentuu ja millaisia jännitteitä kaapin metafora paljastaa teoksessa queer-näkökulmasta tarkasteltuna?

Muumiteoksia on tutkittu kirjallisuudentutkimuksessa paljon mm. filosofisista ja psykologisista näkökulmista. Jussi Ojajärvi on esimerkiksi tarkastellut identiteettiä viimeisessä muumiromaanissa artikkelissaan *Ei mitään pahempaa kuin me itse: Identiteetti Tove Janssonin Muumilaakson marraskuussa* (2007). Mörön hahmoa pelon sekä homoseksuaalisuuden kontekstissa tutkii taas Kuisma Korhonen artikkelissaan *The Groke: The Fearsome Other of Tove Jansson's Moomin World* (2015). Eksistentiaalisen näkökulman muumimaailmaan tuovat muun muassa Sari Valkeakoski artikkelissaan *Sivullisuudesta perheyhteyteen: Henkilökuvaus ja eksistentiaalisuus Muumi-kirjoissa* (2003) sekä Jukka laajarinne teoksessaan *Muumit ja olemisen arvoitus* (2009). Lisäksi muumiteoksia on tutkittu sukupuolen tutkimuksen näkökulmasta mm. Mia Örterlundin artikkelissa *Muminmamma, mårra eller mymla? Moderskap, motstånd och matriarkal utopi i Mumindalen* (2002) ja Maria Laakson artikkelissa *Mies ja hänen saarensa: Sukupuolittuneet maisemat Tove Janssonin romaanissa Muumipappa ja meri* (2011). Muita keskeisiä kirjallisuuden tutkimuksia muumeista ovat Sirke Happonen väitöskirja *Viljonkka ikkunassa: Tove Janssonin muumiteosten kuva sana ja liike* (2007), Virpi Kurhelan toimittama *Muumien taikaa: Tutkimusretkiä Tove Janssonin maailmaan* (1996), sekä Salme Ajaleamuksen tutkielma *Kun lyhdyt syttyvät: Tove Jansson ja muumimaailma* (1994).³

Siitä huolimatta, että muumeja on tutkittu runsaasti kirjallisuudentutkimuksessa, harva tutkimus kuitenkaan on keskittynyt pelkästään *Taikatalvi*-teokseen, vaikka romaaniin useissa tutkimuksissa viitataan. Myös tutkimuksia, joissa muumeja tarkasteltaisiin queer-teoreettisesta näkökulmasta, on hankala löytää. Hallie Wells tuo kuitenkin queer-tutkimuksellista näkökulmaa Tove Janssonin töihin ja erityisesti myös *Taikatalveen* *Journal of Lesbian Studies*'issa julkaistussa artikkelissaan *Between discretion and disclosure: Queer(e)labor(ations) in the work of Tove Jansson and Audre Lorde* (2019). Teoksena

---

³ Kuisma Korhonen on koontanut kirjoittamansa artikkelin *Kirjallisuustieteellinen Jansson-tutkimus loistaa poissaolollaan Vuoden Tiedekynä -artikkelista* (2020) loppuun kattavan listauksen keskeisimmistä muumiaiheisista kirjallisuudentutkimuksista.

Taikatalvi, sekä tutkimusotteena queer vaikuttavat kuitenkin olevan vain vähäisesti edustettuna muumiteoksiin liittyvässä kirjallisuudentutkimuksessa ja siksi oma tutkimukseni tuokin tärkeän lisän sekä muumitutkimuksen, että kirjallisuudentutkimuksen kentälle. Seuraavassa luvussa siirrynkään käsittelemään tutkimukseni teoreettisia lähtökohtia, jonka jälkeen aloitan analyysiosuuteni tarkastelemalla Muumipeikon heräämistä ja suhtautumista talveen. Avaan myös tulkintaani talvesta kaapin metaforana sekä tutkin Muumipeikon ja talvisen todellisuuden välisiä jännitteitä. Lopuksi pohdin talven vaikutusta Muumipeikkoon ja yritän vastata kysymykseen siitä, miksi juuri hän heräsi kokemaan talven.

2 TUTKIMUKSEN MENETELMÄ JA TEOREETTINEN LÄHESTYMISTAPA

Feministinen kirjallisuudentutkimus, johon myös queer-teoriat kuuluvat, lukee tekstistä sukupuoleen liittyviä eroja sekä kirjallisuuteen liittyviä sukupuolittuneita valta-asetelmia. Olennaista siinä on lähtökohtaoletusten kriittinen tarkastelu. (Rojola 2004, 30.) Muumiteoksissa sukupuolta ja seksuaalisuutta ei mitenkään alleviivata, joten teosten lukeminen kyseisestä näkökulmasta ei ole ilmeisin tapa lukea niitä. Tämä ei kuitenkaan estä lukemasta teoksia queeristi (vrt. Karkulehto 2007, 88). Vaikka sukupuolta ja seksuaalisuutta ei korostetakaan muumiteoksissa, eivät teemat ole silti mitenkään irrallisia muumimaailmasta. Ihastumisia sattuu kaiken aikaa esimerkiksi Muumipeikon ja Niiskuneidin välillä. Lisäksi esimerkiksi Muumimamman rooli äitinä, perheestä huolehtijana sekä muumikulttuurin ylläpitäjänä vaikuttaa jopa hyvin perinteiseltä naisen roolilta (ks. Ahola 1996, 89). Kulkurimainen Nuuskamuikkunen sekä Muumipappa sikareineen ja seikkailufantasioineen voidaan puolestaan liittää perinteiseen miehuuteen. Silti esimerkiksi vihainen Pikku Myy ei ole ”perinteinen” kiltti tyttö, ja Muumipeikko ja Nipsu taas ovat hyvin androgyynisiä hahmoja. (ks. mt. 89.) Muumiteoksissa käsitelläänkin paljon annettuja normeja, perinteisiä arvoja ja yksilönvapautta, sekä näiden suhdetta toisiinsa (Valkeakoski 2003, 109) ja queer-teoria antaa hyviä työkaluja kyseisten teemojen tulkintaan näissä teoksissa.

Käsitteenä queer on aina pyrkinyt olemaan liikkuva, vastustamalla kaikkia niitä vakiintuneita merkityksiä, joita sille on yritetty hahmotella (Carlson 2012, 241). Queerin merkityksen

vakiintumattomuuden avulla on mahdollista vastustaa institutionaalistumista ja normittamista (mt. 241). Englannin kielessä queer-termiä on käytetty halventavana haukkumanimenä heteroseksuaalisuudesta eroaville haluille ja identiteeteille (Karkulehto 2007, 28). Suomeksi sana on yritetty kääntää muun muassa pervoksi, oudoksi tai vinoutuneeksi (Hekanaho 2006, 25). Queerin käsite ja teorit alkoivat vakiintua uuden seksuaalipoliittisen aktivismin alkaessa 1980–1990 lukujen taitteessa (Hekanaho 2010, 145—146.) Silloin queer-termiä alettiin käyttää myös voimauttavassa tarkoituksessa (Karkulehto 2007, 28), kun aktivistit alkoivat vaatia moniäänisyyttä seksuaali- ja identiteettikeskusteluihin 1980-luvulla alkaneen AIDS-kriisin myötä (Hekanaho 2010, 146).

Queer haastoi jo 1960-luvulla alkaneen lesbo- ja homotutkimuksen toimintaa kyseenalaistamalla niiden essentialistisen luonteen (Hekanaho 2010, 146), jonka avulla on perusteltu erilaisten seksuaalisuuksien ja sukupuolten luonnollisuutta (mt. 151). Tärkeinä lesbo- ja homotutkimuksen toiminnan haastajina toimivat muun muassa Judith Butler ja Eve Kosofsky Sedgwick, joista tuli tärkeitä queer-teoreetikkoja, vaikka he eivät vielä tuolloin käyttäneetkään teksteissään queerin käsitettä (mt. 114, 146). Queer-tutkimuksen voisi ajatella jonkinlaisena jatkona homo- ja lesbotutkimukselle, mikäli sen mieltää erilaisten seksuaalisuuksien ja sukupuolten keskusteluiden sateenvarjokäsitteeksi. Tämä saattaa kuitenkin yksinkertaistaa akateemisen queer-tutkimuksen luonnetta ja tavoitteita. Queer-teorian luonne perustuu sosiaaliseen konstruktionismiin, eli se on alkanut merkitä tutkimusotetta, jonka avulla voidaan avata ja purkaa käsitteitä sekä analysoida esimerkiksi sukupuolen ja seksuaalisuuden käsittämiseen liittyviä normin, poikkeavuuden ja normaalin käsitteitä, niiden rakentumista, sekä niiden käytön ja ymmärtämisen tapoja. (mt. 148.)

Queer pohtii normin ja poikkeavuuden välistä suhdetta ja rajaa sekä niiden tuottamista että ylläpitämistä (Hekanaho 2010, 149; Carlson 2014, 21). Normilla tarkoitetaan yleisiä sääntöjä ja määräyksiä ja normatiivisuus on näiden sääntöjen mukaan toimimista (Tieteen termipankki, 2022a). Normeihin viitatessani tarkoitan nimenomaan sosiaalisia normeja, jotka ovat käyttäytymistä ohjaavia hiljaisia sääntöjä (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2022), sekä sukupuolnormeja, jotka määrittelevät sitä, mitkä sukupuolet ja seksuaalisuudet ovat yleisesti hyväksytyjä ja miten niitä on hyväksytyä ilmentää (Taavetti 2015, 22). Erityisesti heteronormatiivisuuden käsitteen avulla on mahdollista tutkia sukupuolta ja seksuaalisuutta (Lehtonen 2003, 32). Sukupuolentutkija Jukka Lehtonen liittää heteronormatiivisuuden valtaan ja kuriin. Hänen mukaansa “[h]eteronormatiivinen ajattelumalli heijastuu instituutioihin,

rakenteisiin, ihmissuhteisiin ja käytäntöihin niin, että niiden välityksellä heteroseksuaalinen maskuliinisuus ja heteroseksuaalinen feminiinisyys edustavat luonnollisia, oikeutettuja, toivottuja ja usein ainoita mahdollisuuksia olla ihminen” (Lehtonen 2003, 32). Queertutkija Riikka Taavetti (2015, 22) toteaaakin heteronormatiivisen ajattelumallin tekevän muut kuin heterot näkymättömäksi yhteiskunnassa.

Kuten jo mainittu, queer-teorian avulla on mahdollista purkaa ja kyseenalaistaa heteronormatiivisia yhteiskunnan ja kulttuurin rakenteita (Carlson 2014, 21; Kekki 2002, 29). Siksi koen tärkeäksi hyödyntää queer-kirjallisuudentutkimusta sen tulkinnallisista haasteista huolimatta. Kun queer tehdään näkyväksi ja valtasuhteet siihen nähden nostetaan esiin, tulee niiden purkamisesta mahdollista. Teorioita voi soveltaa siten, että niiden avulla voi purkaa myös muumiteosten maailmaa ja paljastaa sieltä mahdollisesti löytyviä eroja ja valtarakenteita. *Taikatalvi* paljastaa muumilaaksoon kokonaisen maailman, joka on ollut Muumipeikon heräämiseen asti täysin näkymätön niin muumeille kuin lukijoille. Queer-luennoissa ei ole valmiiksi määriteltyä seksuaalisuutta (Kekki 2012, 35), joten luennan voi ajatella myös itsessään normeja purkavaksi, sillä sen avulla on mahdollista vastustaa kulttuurisesti rakentuvia tapoja lukea tekstiä ja näin luoda tekstiin toisenlaisia lukijapaikkoja (Rojola 2004, 52). Uskon teksteihin mahdollistuvien uusien lukijapaikkojen luovan useammille lukijoille samaistumisen mahdollisuuksia sekä tasa-arvoisempia lukukokemuksia.

Carlsonin (2002, 240) mukaan queer-lukijan tulisi keskittyä “hiljaisuuksiin ja katveisiin, joita kulttuuriset kahtiajaot eivät tavoita”. Pyrinkin luennassani juuri tähän, eli kiinnittämään huomiota myös tekstin aukkoihin ja siihen, mitä tekstissä ei suoraan sanota. Lukutapa, jossa pyritään kiinnittämään huomio myös sanomattomiin asioihin ja niiden merkityksiin sopii hyvin Janssonin teoksiin, sillä hienovaraisuus ja epäsuoruus nousevat selkeästi esiin hänen töissään (Wells 2019, 225). Janssonin itsensäkin mukaan ”kaikkea ei pidä kuvata eikä kaikkea pidä selittää” (Westin 2007, 286). Hän antaa näin painoarvoa näkyvän lisäksi myös näkymättömälle (mt. 286).

Näkymättömyys vie kohti tutkimuksen kannalta olennaista kaapin käsitettä, jota Sedgwick tutkii teoksessaan *Epistemology of the closet* (1893). Homoseksuaalisuuteen ja sen historiaan liittyy vaikenemista ja hiljaisuutta, joista syntyy Sedgwickin mukaan kaappi, jota ympäröi tiedon ja tietämättömyyden välinen jännite. Kaappi on Sedgwickille rakenne, joka sortaa homoseksuaaleja (mt. 71—72). Vaikka ajatellaan että tieto on valtaa, Sedgwickin mukaan myös ei-tietäminen on valtasuhteessa tietoon, sillä voidaan ajatella, että vähemmän tietävä ikään kuin

määrittelee tietämisen ehdot ja voi näin sulkea jotain tietoa ulkopuolelle (Sedgwick 2008, 4—5). Hiljainen tieto taas paljastuu “kaappiuden” performanssina vaikenemisen puheakteissa (mt. 3).

Kaapin epistemologian tarjoama kaapin käsite sekä jännite kaapissa olemisen (salaisuuden pitämisen) ja kaapista ulos tulemisen (paljastamisen) välillä tarjoaa mahdollisuuden analysoida talvisen muumilaakson salaisuuksia, piilopaikkoja ja hahmojen näkymättömyyttä queer-näkökulmasta. Sedgwick (2008, 1) lähtee kaapin epistemologian teoriassaan liikkeelle 1800-luvun länsimaisen kulttuurin perustumisesta “homo tai hetero” -ajattelulle. Jokaisen oli tuolloin selkeästi identifioitava joko mieheksi tai naiseksi sekä homoksi tai heteroksi (mt. 2). Vaikka Sedgwick käsittelee kaappia lähinnä miesten homoseksuaalisuuden kautta, teoria on silti sovellettavissa myös muihin seksuaalisuuksiin ja sukupuoliin.

Queer-tutkimuksessa kaapin käsite tarkoittaa “diskursiivista tilaa ja merkitysten tihentymää,” joka mahdollistaa olemassa olemisen tapoja normien vastaisille seksuaalisuuksille (Karkulehto 2007, 61). Sedgwickin (2008, 1—2, 11) mukaan kaapin metafora on kehittynyt länsimaisessa kulttuurissa näkyvän ja piilotetun, julkisen ja salaisen, sekä tietämisen ja ei-tietämisen väliseksi tilaksi. *Taikatalvessa* salaisuuksien itsellään pitämisen ja niiden paljastamisen välillä vallitsee jatkuvasti vahva jännite ja tähän jännitteeseen paneudun tutkimuksessani syvemmin. Myös Hallie Wells on tutkinut ja kirjoittanut artikkelissaan *Between discretion and disclosure: Queer(e)labor(ations) in the work of Tove Jansson and Audre Lorde* (2019) piiloutumisen ja paljastumisen jännitteestä Janssonin töissä ja nostanut esiin *Taikatalvi*-teoksen, jossa hänen mukaansa esiintyy hyvin salailun ja suoruuden välinen jännite sekä tasapainon etsiminen näiden väliltä. Wellsin tapaan näen jännitteen ulottuvan vahvasti myös Muumipeikon hahmoon tämän yrittäessä ymmärtää ristiriitoja hänelle tutun ja vieraan maailman välillä saavuttaakseen tasapainon itsensä kanssa. Talven avulla Muumipeikko pääsee tutustumaan uusiin puoliin itsessään, mikä synnyttää hänessä myös ristiriitoja. Kuka hän on ilman kesää ja muuta muumiperhettä?

Kaapista on yksin hankalaa “tulla ulos”. Kaappi on siellä oleville olennainen sosiaalisen elämän piirre (Sedgwick 2008, 68) ja siksi myös kaapista tulo vaatii vuorovaikutusta eli tiedon vastaanottaminen ympäristöstä on tärkeää (Kekki 2007, 146). Ulos tulon puheaktit eivät kuitenkaan ole yksinkertaisia. Voi olla että ympäristö antaa homoidentiteetille tunnustuksen ja seksuaali-identiteetti pääsee kehittymään turvallisesti, mutta yhtä lailla vaikutukset voivat olla ulos tulleelle jopa hengenvaarallisia. Toisaalta myös kaappiin jääminen voi vaikuttaa tuhoisasti

seksuaali-identiteetin kehittymiseen. (Kekki 2007, 147.) Kaapin ympärillä voidaan puhua niin sanotusti julkisesta salailusta tai avoimesta salaisuudesta. Se on puhetta tietämisen ja ei-tietämisen välillä. (Sedgwick 1990, 67–90.) Seksuaalisen suuntautumisen julkistaminen ei myöskään saa kaappia katoamaan ja lisäksi se saattaa vahingoittaa myös muita sullomalla puolestaan heidät kaappiin. Identifioituminen homoseksuaaliksi tai joksikin muuksi ei-heteroksi on kuitenkin yksinäistä, sillä heteronormatiivisuuden ulkopuoliseen yhteisöön ei automaattisesti synnytä tai kuuluta. Muut seksuaalisuudet ja sukupuolet eivät voi noin vain tunnistaa niin sanotusti “omaa väkeään”. (mt. 81.)

Queer-lukemisessa piilee vaara, että purkamisen sijaan päätyykin korostamaan normin ja poikkeavuuden vastakkainasettelua. Ylipäättään poikkeavuuden tai ei-normin korostaminen saattaaakin tukea vallalla olevia valtarakenteita. (Carlson 2012, 139.) Pysin tässä tutkielmassa välttämään normin ja poikkeavuuden vastakkainasettelua olemalla tarkka siitä minkä tulkitsen queeriksi ja perustelemalla tulkintani mahdollisimman hyvin. Tunnistan ja olen tietoinen myös tutkijapositiostani. Tieto Janssonin rakkauselämästä⁴ sekä siitä, että hänen yksityiselämänsä on vaikuttanut eri tavoin hänen taiteeseensa⁵, saattavat vaikuttaa tulkintoihini *Taikatalvesta*. En kuitenkaan aio tutkia Janssonia tai hänen vaikuttimiaan *Taikatalvessa*, vaan kiinnitän huomioni nimenomaan teokseen ja perustan tulkintani vain sieltä nouseviin huomioihin. En kuitenkaan voi olla ottamatta huomioon teoksen syntykontekstia vertaamalla sitä aikaan, jolloin itse teen tutkimustani. Vuonna 1957, jolloin *Taikatalvi* on julkaistu, homoseksuaalisuus Suomessa oli vielä laitonta ja se määriteltiin sairaudeksi. Wells ajattelee, että Janssonin ajan seksuaalisuuskäsitys on väistämättä vaikuttanut myös Janssonin töihin (Wells 2019, 233—234, 240) ja toisaalta hienovaraisuus, joka hänen töistään välittyy ei voinut olla myöskään erillinen hänen yksityisestä elämästään (Wells 2019, 234), johon kuului myös vahvasti ajan normien vastaisuus. Janssonilla on mielestäni muumiteoksissaan tapana purkaa outo, vieras ja pelottava siten, että loppu on kaikkien hahmojen kannalta onnellinen. Tällaiseen purkamiseen, jonka lopputuloksena on hyväksyntä ja tasavertaisuus, pyrin itsekin tutkimuksessani, välttämällä ei-normin korostamista sekä poikkeavuuden ja normin vastakkain asettamista.

---

⁴ Janssonilla oli rakkaussuhteita suhteita miesten lisäksi myös naisten kanssa ja hän löysi elämänsä rakkauden naisesta (esim. Karjalainen, Moomin.com, 2022; 2013; Ørjasaeter, 1987)

⁵ Mm. jotkin hahmot ovat saaneet inspiraatiota Janssonin oman elämän hahmoista (esim. Aejmelaeus, 1994; Karjalainen, 2013; Moomin.com, 2022a; Westin, 2007; Ørjasaeter, 1987)

3 KAAPIN OVEN RAOTTAMINEN *TAIKATALVESSA* – MUUMIPEIKON HERÄÄMINEN

Ja silloin tapahtui sellaista, mitä ei ollut nähty ei kuultu sen koommin, kun ensimmäinen muumi vaipui talviuneen. Muumipeikko heräsi eikä saanut enää unta. (T, 10.)

Taikatalven tarina alkaa siitä, miten hiukan uuden vuoden jälkeen Muumipeikko herää kesken talviuniensa eikä kykene enää nukahtamaan. Muu muumiperhe ei herää Muumipeikon yrityksistä huolimatta ja näin hänen on kohdattava toisenlainen maailma yksin. Se on alkuun pelottavaa ja yksinäistä. Onnekseen Muumipeikko kuitenkin tutustuu Tuu-tikkiin, joka auttaa häntä tutustumaan talveen ja sen mysteereihin. Myös Pikku Myy on herännyt talviuniltaan ja esimerkiksi hän näyttää Muumipeikolle kuinka päästää irti kesästä, jotta voisi tutustua myös talveen luonnollisena jatkona kesälle ja syksylle.

Muumipeikon herätessä talviuniltaan hän kohtaa pelonsekaisen hämmästyksen vallassa oman kotinsa ja laaksonsa täysin muuttuneena ja itselleen vieraana: vihreä on muuttunut valkeaksi, liikkuva liikkumattomaksi, äänet hiljaisuudeksi ja kulmikas pyöreäksi (T, 15). Kaikki talvessa näyttää pysähtyneen: meri, joka on nyt jäässä; seinäkello, joka ei tikitä; eikä aika tunnu ylipäätään liikkuvan jatkuvassa hämärässä. Muumipeikko kokee, että koko maailma on kuollut hänen nukkuessaan ja uskoo uuden maailman kuuluvan Mörölle, ei muumeille (T, 16). Yksinäisyys ja tuttujen kesäisten maisemien poissaolo pelottaa Muumipeikkoa ja hän kokee itsensä hylätyksi (T, 11). Psykologisesta näkökulmasta on tulkittu, että *Taikatalvessa* Muumipeikko opettelee ennen kaikkea yksinäisyyden ja hiljaisuuden sietämistä sekä äidistä erkaantumista (ks. Westin 2007, 227).

Muumipeikon herääminen *Taikatalven* alussa on merkittävää siksi, että muumiperinteen mukaan muumit ovat aina nukkuneet talven yli. Itse asiassa Janina Orlov näkee talven jopa muumeilta kiellettyä (2006, 76). Herääminen avaa Muumipeikolle pääsyn maailmaan, josta hänellä tai muilla muumiperheen jäsenillä ei ole vielä kokemusta. Heräämistä ei myöskään aiheuta mikään poikkeava elementti, vaan kuun valo (T, 10). Tästä huolimatta Muumipeikon yrittäessä herättää äitiään vetämällä hänen peittoaan ja korvaansa sekä huutamalla epätoivoisesti, Muumimamma ei herää (T, 10–11). Laajarinteen (2009, 24) mukaan Muumimamma ja Muumipappa ovatkin niin perinteisiinsä kangistuneita, etteivät voi Muumipeikon tavoin herätä kokemaan talvea. Queer-näkökulmasta käsin Muumipeikon

heräämisen voisikin nähdä metaforisesti edustavan uuteen seksuaali-identiteettiin heräämistä. Heteronormista poikkeavan seksuaalisuuden omaavat saattavatkin usein käyttää termiä herääminen kertoessaan oman seksuaali-identiteettinsä löytymisestä (ks. Pakkanen, Peake & Santavuori 2019). Uudenlaiseen seksuaalisuuteen heräämisen näkökulmasta voisikin ajatella, että Muumipeikko herää ymmärtämään kaapin (talven) läsnäolon ja saa tämän kautta mahdollisuuden tutkia omaa suhdettaan kaappiin (talveen).

Pikku Myylle käy samoin kuin Muumipeikolle. Myy herää kaunishäntäisen oravan syödessä hänen makuupussiaan, mutta hänen siskonsa ei herää vaikka Myy kaataa hänet pedistään luolan lattialle (T, 20) ja myöhemmin ”paukuttaa” tätä selkään ja huutaa (T, 29). Siinä missä talveen herääminen ahdistaa Muumipeikkoa, toteaa Pikku Myy vain ”Vai niin, tältä se siis näyttää” (T, 19), aivan kuin hän olisi jo odottanutkin heräämistään keskelle talvea. Muumipeikon ja Pikku Myyn ensikohtaaminen talvella tiivistää hyvin sen, missä vaiheessa he ovat menossa omilla talvisilla poluillaan. Muumipeikko riemastuu nähdessään kesästä tutun hahmon ja alkaa käydä toivomaansa keskustelua: ”Täällä on ollut niin toisenlaista, niin yksinäistä... Muistatko kun viime kesänä...” (T, 39). Pikku Myy ei kuitenkaan halua muistella kesää vaan toteaa ”Mutta nyt on talvi” (T, 39). Muumipeikko ymmärtää, että hänenkin on aika päästää irti kesästä. Sekä Muumipeikko että Pikku Myy joutuvat nyt tutustumaan uusiin puoliin itsessään ja tekemään puhtaaseen hankeen omat polkunsaa.

Muumipeikolle talven hyväksyminen on vaikeaa ja hän alkaa heti herättyään kaivata kesää. Hän lukee Nuuskamuikkusen jättämän kevätkirjeen useaan kertaan, vetää pysähtyneet kellot käyntiin, jotta aika kuluisi nopeammin, ja liimailee kiiltokuvia muumitalon seinille (T, 12, 32, 33). Talvi tuntuu Muumipeikosta vaaralliselta ja sen haju on kesän hajua ”vakavampi” ja ”pelottavampi”. Siitä huolimatta hän kuitenkin lähtee tutkimaan talvea. Heti Muumipeikon astuessa ulos muumitalosta, alkaa hänen kehonsa muuttua:

Muumipeikon tietämättä hänen ihonsa samettipinta päätti ruveta kasvamaan. Se päätti muuttua vähitellen turkiksi, jota saattoi tarvita talvisin. Edessä oli pitkä urakka, mutta päätös oli jo tehty. Ja sehän on aina hyvä juttu. (T, 16.)

Muumipeikko on ottanut askeleen kohti muutosta. Taikatalvessa voi nähdä Muumipeikon ensimmäiset askeleet kohti puberteetti-ikää kun ”lapsuuden ikuiset kesät” jäävät taakse. Hän ei teoksen lopussa ole enää samalla tavalla lapsi kuin teoksen alussa, vaikka kaipaakin yhä äidin hoivaa. (Orlov 2006, 76.) Näin Muumipeikon kehon muuttumisen voi nähdä myös osana murrosikänsä kasvamista. Murrosiässä myös seksuaalisuus herää uudella tavalla ja siksi tulkinta murrosikäisestä Muumipeikosta sopii hyvin omaan queer-tulkintaani. Muumipeikolle hänen

oma muutoksensa on yllättävä. Kun Muumipeikko tutkii Tuu-tikin rakentamaa lumihevosta, jonka tarkoitus on kuljettaa suuri pakkaneen pois Muumilaaksosta, hän säikähtää kovasti nähdessään itsensä lumihevosen silmistä, jotka Tuu-tikki on tehnyt pienistä peileistä. (T, 34.) Kyse voi olla siitä, että ulkomuodon muuttuminen hämmentää Muumipeikkoa tai siitä, että hän näkee itsensä eri tavalla talvisessa ympäristössä verrattuna tuttuun kesäiseen ympäristöön. Tämä saa Muumipeikon kaipaamaan entistä enemmän vertaistoveria ”joka olisi myös sattunut heräämään eikä oikein tuntisi itseään” (T, 34—35).

Sen lisäksi että tulkitsem Muumilaakson talven itsessään kaapin tilan metaforaksi, myös laakson itsensä sisältä löytyy kiinni oleva konkreettinen kaappi. Muumipeikko yhdistää kaapin tuttuihin kesäisiin muistoihin: ”Että keskellä kaikkea tätä uutta ja huolestuttavaa oli jotakin varmaa ja kotoista” (T, 27). Tuu-tikki kuitenkin pyyhkäisee kommentillaan Muumipeikon tunteista kaiken varman ja kotoisan kieltämällä ankarasti kaapin avaamisen: ”Tuota kaappia ei saa koskaan avata. Sinun täytyy luvata, ettet koskaan avaa tuota kaappia” (T, 28). Tämä saa Muumipeikon harmistumaan. Hän kuitenkin pidättäytyy toistaiseksi kaapin avaamisesta, mutta ei saa sitä pois mielestään. Keskitalven juhlassa hän rohkaisee mielensä ja yrittää keskustella asiasta Tuu-tikin kanssa:

–Minä tahtoisin tavata sen, joka asuu komerossa! toisti Muumipeikko.
 –Hän ei saa tulla ulos, vastasi Tuu-tikki. Koskaan ei tiedä mitä sellainen voisi keksiä. (T, 58.)

Westinin (2007, 284) mukaan koko *Taikatalven* tarinan käännekohta tapahtuu, kun Muumipeikko lopulta uhmaa Tuu-tikin asettamaa kieltoa avata uimahuoneen kaappi. Avatessaan kaapin, Muumipeikko tulee samalla vapauttaneeksi hänen esi-isäkseen paljastuvan otuksen. Kaappi on kiehtonut Muumipeikon mieltä tarinan alusta asti ja vihdoinkin hän pääsee kohtaamaan sen salaisen sisällön. Olen Westinin kanssa samaa mieltä siitä, että esi-isän kohtaamisen myötä Muumipeikko alkaa vihdoinkin hyväksyä talven ja saa siitä ”viimein otteen”, kuten myös Rajanti toteaa (1996, 142). Laajarinne (2009, 42—48) näkee esi-isän edustavan Muumipeikon viettien ja aistien vapautumista. Esi-isän voi nähdä edustavan muumia ajalta, jolloin muumikulttuuri ei ollut vielä muotoutunut sellaiseksi, mitä se on Muumipeikon perheessä. Esi-isän voi siis nähdä edustavan Muumipeikolle jonkinlaista vapautta normeista ja totutuista tavoista. Kaapin avaamisen voikin queeristi luettuna tulkita jopa Muumipeikon seksuaalisena vapautumisena ja näin mahdollisesti myös kaapista ulos tulemisena omalle itselleen ja muulle talven väelle.

Muumipeikko järkyttyy aluksi kuullessaan kaapista vapauttamansa olennon olevan hänen esi-isänsä: ”sen täytyy olla erehdys [--] Minä en voi olla hänelle sukua” (T, 66). Muumipeikko ei haluaisi tulla samaistetuksi pieneen karvaiseen olentoon, joka siirtelee tavaroita pois paikoiltaan ja ripustelee tauluja väärinpäin. Mikäli Muumipeikko hyväksyisi olennon esi-isäkseen, olisi hänen myös hyväksyttävä sen olemus osaksi häntä itseään, kuten hän lopulta tekeekin. Tutustuessaan esi-isään tuleekin siitä peruuttamattomasti osa Muumipeikon elämää ja samalla hänen suhtautumisensa myös talveen muuttuu: ”Se ei tuntunut vaaralliselta. Hän alkoi tottua lumottuun talveen” (T, 67). Esi-isästä tulee Muumipeikolle tärkeä, sillä se on hänen yhteytensä talveen, ja esi-isän myötä Muumipeikko kykenee tottumaan talviseen yksinäisyyteen, äärettömyyteen ja hiljaisuuteen (Rajanti 1996, 143). Esi-isä myös todistaa, että Muumipeikko ei ole ensimmäinen talveen herännyt muumi, vaikka kertojan mukaan ”Muumit nukkuvat aina talviunta, sillä niin nukkuivat heidän esi-isänsäkin. Muumit pysyivät perityissä tavoissaan” (T, 10).

Esi-isä saapui Muumipeikon elämään hieman yllättäen, mutta Muumilaaksoon saapunut Surku-koira⁶ taas etsii omia esi-isiä, susia, voidakseen tulla yhtä ”villiksi ja vapaaksi” kuin nekin (T, 88—89). Surkulla on tapana ulvoa kuuta öisin ja hänen suurin unelmansa on liittyä susilaumaan. Queer-tulkinnan kautta susien voi nähdä edustavan Surkulle samankaltaista viettien ja halujen vapautumista kuin esi-isä Muumipeikolle. Surku ei koe kuuluvansa muiden koirien joukkoon vaan uskoo, että susien parissa hän saisi vihdoin olla vapaa eikä tulla kenenkään omistamaksi (T, 88—89). Lopulta kun Surku kohtaa susilauman, hän huomaa, etteivät sudet aio hyväksyä häntä vertaisekseen lajitoveriksi. Laajarinne (2009, 138, 140) tulkitsee sudet yhteisöksi, joka päättää Surkun puolesta, mitä hän voi olla. Laajarinne tarkastelee Surkun ja susien kohtaamista Beauvoirin *Toisen sukupuolen* (1949) kautta. Hän ehdottaa, että koska Surkulla ei sinänsä ole mitään rajoittavia ominaisuuksia, jotka estäisivät elämän sutena, kärsii Surku pikemminkin historiansa taakasta, jonka perusteella sudet tuomitsevat Surkun koiraksi. He ottavat itselleen vallan olla villejä ja vapaita, mutta eväävät sen Surkulta. (mt. 142.)

Toinen käännekohta *Taikatalvessa* on lumimyrskyksi yltävä lumisade, jonka Muumipeikko kokee. Alkuun hän nauttii kevyestä lumisateesta. Kun lumisade alkaa muuttua myrskyksi, on Muumipeikko ensin järkyttynyt: “Muumipeikko tuli yhä varmemmaksi siitä, että talvi oli

---

⁶ Surku-koira esiintyy ensimmäisen kerran Muumipeikko-sarjakuvassa *Kuvitteluleikki* (1990), jossa hän pitää kuonokoppaa, jottei vahingossa paljastaisi hirveää salaisuuttaan. Muumimamman onnistuu kuitenkin riisua kuonokoppa ja Surku paljastaa hänelle pitävänsä koirien sijaan kissoista.

keksinyt tämän vain nujertaakseen hänet ja osoittaakseen kerta kaikkiaan, että hän ei pärjää” (T, 98). Sitten hän ymmärtää, että myrskyn ei ole tarkoitus tuhota häntä vaan vapauttaa hänet. Tuulenpyörteet ja märät hiutaleet muistuttavat häntä arvaamattomasta merestä ja aalloilla uimisesta. “Talvi! [--] Siitähän voikin pitää!” (T, 95). Muumipeikko hurmioituu ja vietit valtaavat hänet. Hän antautuu talvelle. “Nyt minä olen päässyt sinusta perille. Sinä et ole sen pahempi kuin kukaan muukaan, kunhan vain tutustuu sinuun. Nyt et voi enää pettää minua” (T, 98). Mutta kun Muumipeikko innostuu talvesta ja haluaa tutustua siihen enemmän, alkaakin jo tulla kevät:

Nyt tuli kevät, mutta se ei tullut niin kuin hän oli kuvitellut. Sitä ei tarvittu enää vapauttamaan häntä vieraasta, vihamielisestä maailmasta, vaan se seurasi luonnollisena jatkona sitä uutta elämystä, jonka hän oli voittanut omakseen. (T, 109—110.)

Enää talvi ei ole Muumipeikolle outo ja vieras, vaan luonnollinen osa elämää siinä missä muutkin vuodenajat. Muumipeikko on alkanut nauttia itsenäisyydestään ja omasta talvisesta salaisuudestaan sekä erityisestä suhteestaan kaakeliuunissa asuvaan esi-isäänsä. Hän alkaa jopa jännittää muun perheen reaktiotiota hänen kokemukseensa: “Hän toivoi pitkää kevättä, jotta saisi odottaa niin kauan kuin suinkin. Joka aamu hän pelkäsi kaikkein ihmeellisintä seikkaa: että joku perheestä olisi herännyt” (T, 114). Muumimamman vihdoon herätessä Muumipeikolla on hänelle paljon kerrottavaa, mutta hän ei silti haluakaan jakaa kaikkea kokemaansa (T, 126), vaikka äitiään hän on kaivannut talvella eniten. Muumipeikko myös pohtii, voisiko koskaan kertoa talvisesta kokemuksestaan Niiskuneidille siten että tämä ymmärtäisi (130—131). Muumipeikko joutuu ratkaisemaan, mitä hän haluaa läheisilleen jakaa ja minkä hän kokee tarpeelliseksi jättää piiloon eli kaappiin. Tästä syntyy jännite tietämisen ja ei-tietämisen välillä. Vaikka Muumipeikko ei ehkä halua paljastaa kaikkea perheelleen, vaikuttaa hän hyväksyvän kokemuksen itsensä kanssa: “Äkkiä hän tunsu itsensä niin kovin iloiseksi, että hänen piti saada olla yksin. [--] Ja kun kukaan ei nähnyt häntä, hän alkoi juosta” (132). Muumipeikko juoksee laiturille ja muistelee, miltä maisema näytti talvella. Aiemmin pelkoa ja ahdistusta aiheuttanut talvi on nyt hänen oma lohdullinen salaisuutensa. Kokemus on antanut hänelle jotain omaa: kasvun, itsenäisyyden ja vapautumisen.

–Nyt minulla on kaikki. [--] Minulla on koko vuosi. Talvikin. (T, 112.)

4 TALVISET SALAISUUDET JA PALJASTUMISET

Talven ja kesän väliin jää jännite, joka näkyy konkreettisesti Muumipeikon hahmossa. Vaikka Muumipeikko ei teoksen alkupuolella tunne kuuluvansa vielä talveen, ei hän pian usko enää kuuluvansa kokonaan kesäenkään: “Minä en kuulu enää tänne [--] Enkä sinnekään” (T, 29). Muumipeikon voisi tulkita olevan ikään kuin liminaali- eli välitilassa kahden erilaisen maailman välillä. Hän ei voi enää palata menneisiin kesiin, mutta hän ei ole löytänyt paikkaansa vielä talvessakaan. Talvisessa maailmassa kaikki on epävarmaa ja Muumipeikko kaipaa pimeän talven keskellä aurinkoa ja sen tuomaa valoa ja lämpöä (T, 23). Auringon nouseminen tarkoittaisi pitkän talven loppumista ja kevään saapumista. Salaperäiset olennotkaan eivät välttämättä tuntuisi niin salaperäisiltä auringon valoa vasten. Janina Orlov näkeekin valon edustavan järjestystä ja pimeyden edustavan kaaosta muumimaailmassa (Orlov 2006, 80). Muumilaaksossa ei kuitenkaan taistella pimeyttä vastaan vaan tutkitaan sitä. Orlovin mukaan Muumilaaksossa ei ole selkeää oikeaa tai väärää, ja mikäli muumiteoksissa kuvataan moraalialia ja etiikkaa, on se usein kyseenalaistettua tai parodisoitua (mt. 80). Siltikin uskon, että Muumilaakson yhteisöä pitävät yllä tietyt hahmojen muodostamien yhteisöjen tuottamat normit ja koska yhteisöt muodostuvat eri hahmoista kesällä ja talvella, normitkin ovat todennäköisesti erilaisia.

Valkeakoski (2003, 102) uskoo, että tärkeä osa muumiromaanien tematiikkaa on kysymys siitä, valitseeko henkilöhahmo vapauden vai normien, odotusten ja perinteiden noudattamisen. Muumeja on pidetty porvarillisina, boheemeina, materialistisina ja eksentrisinä hahmoina (Aejmelaeus 1994, 59; Ahola 1997; Ojajärvi 2018). Kuten Aholakin (1997) nostaa esiin Janssonista kertovassa julkaisussa, muumit eivät esimerkiksi käy töissä. Silti muumitalo on täynnä tavaraa, joista Muumipeikko onkin *Taikatalvessa* kovasti huolissaan: ”Eihän kukaan muu voinut vartioida perheen tavaroita. Se oli kunnia asia” (T52). Tuu-tikki toteakin Muumipeikolle suoraan: ”Sinulla on aivan liian paljon tavaraa ympärilläsi” (T, 36). Muumeille tavarat ovat kuitenkin tärkeitä niiden kauneuden, eivät arvonsa takia. Silti he ajattelevat, että jos tavaroihin kiintyy liikaa, ei voi olla vapaa (Aejmealeus, 60).

Vapautta ja riippumattomuutta pidetään erityisessä arvossa muumiteoksissa, ja muumiperheen voi nähdä idyllinä, jossa välittäminen ja yksilönvapaus ovat symbioosissa keskenään (Ahola, 1997). Myös Aejmelaeuksen (1994, 50) mukaan muumiperheessä jokainen saa olla sellainen

kuin on. Kaikille annetaan pyyteetöntä rakkautta ja hoivaa. Kuitenkin esimerkiksi hattivatit tai Mörkö eivät ole tervetulleita muumitaloon (Korhonen 2015, 138; 141; Laajarinne 152). Aejmelaeuksen (1994, 50) mukaan lopulta ”säikyt ja kieroutuneet olennot normalisoituvat” muumiperheen luona. Mutta mitä tarkoittaa ”normalisoituminen” muumilaaksossa, jossa jokainen hahmo on täysin omanlaisensa? Muumipeikolle se voisi tarkoittaa selkeää ja suoraa hahmoa, joka ei ole näkymätön ja piilossa tai pitäisi itsellään salaisuuksia. Kaikki mitä hän ei ymmärrä, on hänelle niin sanotun normin vastaista. Herätessään Muumipeikko pitääkin talvea kesän vastakohtana. Hänelle kesä on normi, talvi taas vieras ja kummallinen. Muumipeikon mielestä talvessa vallitsevatkin ”omat oudot lait” (T, 56) ja se on ”täynnä kummallisia olentoja, jotka toimivat hämärästi ja oikullisesti”. Muumipeikko toivoisikin kovasti kohtaavansa jonkun ”joka ei olisi salaperäinen vaan aivan tavallinen” (T, 34). Tavallisuuden hän näyttäisi liittävän vahvasti kesään.

Talvinen Muumilaakso on joka tapauksessa täynnä salaisuuksia, ja Muumipeikolle, jolle kaikki on aiemmin ollut selkeää ja yksinkertaista, nämä salaisuudet tuntuvat vaikeilta. Oikeastaan koko talvi on yksi suuri salaisuus. Julkisen salaisuuden tavoin Muumilaakson kesäiset hahmot kyllä tietävät talven olemassaolosta. Talven takiahan he nukkuvat talviunta. Siitä, millainen talvi on ja mitä se pitää sisällään, ei kuitenkaan puhuta *Taikatalvea* edeltävissä muumiromaaneissa, ja Muumipeikko herää täysin tietämättömänä siitä, miten talvessa tulisi elää. Talvi muistuttaa Muumipeikon mielestä Mörköä, joka on ainoa pelottava ja kylmä olento, jonka hän on aiemmin kohdannut.

Sekä muumiperheeseen kuulumaton Mörkö että talvi edustavat kumpikin Muumipeikolle kesän vastakohtia; ne ovat vieraita ja kummallisia, toisia. Toiseuden käsitteellä tarkoitetaan kahtiajakoa ”minän” ja ”toisen” välillä (Beauvoir 1949, 12; Vaahensalo 2021, 4). Yhteisöt määrittelevät itsensä suhteessa ”toiseen” (Beauvoir 1949, 13.). Toiseuden käsite nousee esiin erityisesti kolonialismin yhteydessä, mutta Simone de Beauvoir toi toiseuden ja toiseuttamisen käsitteet sukupuolen tutkimuksen kentälle teoksessaan *Toinen sukupuoli* (1949), jossa hän artikuloi sen puolesta, kuinka nainen on joutunut toiseutetuksi suhteessa mieheen. Toiseuden ja toiseuttamisen käsitteiden avulla on mahdollista tutkia myös muita sukupuolia ja seksuaalisuuksia suhteessa heteronormatiivisuuteen. Toiseuttamiseen liittyy oleellisesti myös valta-asema. Toisin sanoen toiseuttava osapuoli määrittelee toiseutetun osapuolen ehdot suhteessa itseensä. Näyttääkin siltä, että Muumipeikko samaistaa talven Mörköön eli Muumipeikon kokemaan toiseen:

Tämä maailma kuuluu jollekin toiselle [--] ehkä mörölle. (T, 16.)
 Muumipeikko mietti hetken, voisiko koko talvi johtua siitä, että kymmentuhatta mörköä oli istunut maassa. (T, 24.)

Aiemmissa Muumiteoksissa Mörkö on nähty pelkästään pahana, mutta *Taikatalvessa* Tuu-tikki näyttää Muumipeikolle toisen puolen Möröstä. Mörön hahmoa on tutkittu aiemmassa muumitutkimuksessa paljon. Korhonen esittelee artikkelissaan *Kirjallisuustieteellinen Jansson-tutkimus loistaa poissaolollaan Vuoden Tiedekynä -artikkelista* (2020) muutamia esimerkkejä siitä, miten mörköä on tutkittu niin yksinäisyyden⁷, pelon⁸ ja traumojen⁹ kautta, kuin myös Muumimamman pimeänä puolena¹⁰ sekä muumiperheen peilinä tai varjona¹¹. Lisäksi Korhonen on myös itse kirjoittanut Möröstä homoseksuaalisuuden näkökulmasta.

Mörkö eli Mårnan on ulkopuolinen muumiperheestä ja näin myös olento, joka ei ole tervetullut muumitaloon (Korhonen 2015, 138, 141). Korhonen tulkitsee mörön edustavan uhkaa homoseksuaaliselle rakkaudelle romaanissa *Trollkarlens hatt* (1948)¹² ja jatkaa tulkintaansa *Taikatalveen*, jossa pelottava Mörkö on jatkuvasti läsnä vasta heränneen Muumipeikon mielessä:

Hän katsahti kiireesti jään yli ja oli näkevinään suuren kömpelön Mörön laahustavan taivaanrannassa. Hän näki Mörön odottavan rantakivien takana. Ja kun hän kulki metsän läpi, Mörön varjo hiipi itsepäisesti jokaisen puun takana. Mörön, joka istuutui kynttilöiden päälle ja sai kaikki värit kalpenemaan (T, 28).

Korhosen (2015, 144) mukaan voisikin ajatella, että Muumipeikko on herännyt uuteen maailmaan näkemään homoseksuaalisen rakkauden lisäksi myös sen ympärillä olevan homofobisen yhteiskunnan. Tuu-tikki opettaa Muumipeikolle, ettei tätä ”homofobian ruumiillistumaa” tarvitse pelätä (Korhonen 2015, 145). *Taikatalven* sekä *Muumipappa ja Meri* (1965)¹³-teoksen voi Korhosen mukaan tulkita Muumipeikon heräämisenä uuteen maailmaan täynnä epäoikeudenmukaisia lakeja. Tässä maailmassa on hänen mukaansa otettava yksinäisyyden riski, mikäli haluaa olla uskollinen omalle itselleen, vieteilleen ja haluilleen (em. 145).

⁷ mm. Sanna Tirkkonen (2019), Shizuo Takhashi (1996)

⁸ mm. Agneta Rehal-Johansson (2006)

⁹ mm. Kuisma Korhonen (2011)

¹⁰ mm. Ebba Witt-Brattström (1993), Maria Nikolajeva (2000)

¹¹ mm. Janina Orlovin (2006)

¹² Suom. *Taikurin hatt* (1958)

¹³ Alkuteos *Pappan och havet* (1965)

Muumipeikko saa tietää, että talven tapoihin kuuluu keskitalven juhla, jolloin sytytetään suuri kokko auringon palaamisen kunniaksi (T, 55). Juhlan kohtaaminen antaa konkreettisen kuvan kesän ja talven kulttuurisista eroista ja tavoista juhliä. Happonen tutkii *Taikatalven* muumiromaanien juhliä heterotopioina väitöskirjansa *Vilijonka ikkunassa: Tove Janssonin muumiteosten kuva, sana ja liike* (2007) artikkelissa ”Juhlat heterotopioina muumikuvituksissa ja teksteissä”. Happonen määrittelee heterotopian käsitteen Foucault’n kautta samaan aikaan konkreettiseksi ja abstraktiksi tilaksi, ikään kuin liminaaliksi todellisuuden ja utopian välillä (Happonen 2007, 122). Kuten Happonenkin (mt. 120) nostaa esiin, jokaisessa muumiromaanissa juhlitaan. Keskitalven juhlan voi ajatella olevan juhannukselle käänteinen. Sen lisäksi että talvi on jo juhlatilana erilainen kuin kesä, ovat myös sen vieraat, juhkakäytännöt sekä fokalisoijat erilaiset kuin aiemmissa kesäisissä teoksissa. (emt. 129.) Keskitalven juhlassa ei syödä tai juoda. Siellä ei ole pöytä ja tuoleja, ainoastaan valtava palava kokko, jonka ympärillä Muumipeikolle vieraat talviset hahmot tanssivat. Juhla on myös lyhyempi ja rajumpi kuin aiemmissa muumiteoksissa. (mt. 130.) Keskitalven juhlaan meneminen jännittää Muumipeikkoa. Hän toivoo, että salaperäiset olennot vihdoinkin paljastaisivat itsensä hänelle: ”Hän oli varma, että nyt ne salaperäiset tulisivat esiin koloistaan, kaikki nuo valonarat ja epätodelliset, joista Tuu-tikki oli puhunut [--] ja hän saisi vihdoinkin nähdä heidät” (T, 54—56). Myös Happonen mielestä tämän juhlan avainsana on ymmärtäminen, ja Muumipeikolle juhlat tarkoittavat salaperäisten paljastamista. Muumipeikko ei kuitenkaan pääse näkemään kuin varjoja ja siluetteja tanssivista juhlijoina, eikä saa kontaktia kehenkään, vaan jää juhlan ulkopuolelle. (Happonen 2007, 130.) Juhlien jälkeen hän vain toteaa pettynään: ”Eivät ne olleet erikoisen hauskat kutsut” (T, 60).

Muumipeikko on epävarma omasta itsestään talven keskellä ja tämän epävarmuuden hän heijastaa takaisin kohti talvea ja talven hahmoja:

–En minä ole huolissani jäärouvan takia, Muumipeikko sanoi. –Minä olen huolissani *toisten* takia. Niiden joista en tiedä mitään. Sen joka asuu tiskipöydän alla. Ja minun komerossani tuolla. Ja Mörön, joka vain katsoo eikä sano sanaakaan.

–Katsos, on niin paljon väkeä, joka ei sovi kesään eikä kevääseen eikä syksyyn. Kaikki hieman arat ja kummalliset. Muutamat yöeläimet ja oliot, joita ei huolita mihinkään ja joihin kukaan ei usko. Ne pysyvät piilossa koko vuoden. Ja sitten kun on valkeaa ja rauhallista ja yöt tulevat pitkiksi ja kaikki ovat nukahtaneet talviuneen –silloin ne tulevat esille.

–Mutta *minä* en tahdo elää salaperäisesti. Tässä sitä ollaan aivan uudessa maailmassa, eikä kukaan edes välitä kysyä, millaisessa toinen on aiemmin elänyt. Pikku Myykään ei halua jutella *oikeasta* maailmasta.

–Mutta kuinka sitä voi tietää, kumpi on oikea maailma?
(T, 42, kurssiivit ovat alkuperäiset)

Kesäinen Muumilaakso on ollut Muumipeikolle aiemmin ainoa oikea maailma ja hänen on vaikeaa päästää siitä irti. Hänen on vaikeaa käsittää, että on muunkinlaisia tapoja ja ympäristöjä elää ja tämä ymmärtämättömyys tekee hänen olonsa epämukavaksi ja yksinäiseksi. Talven ja talvisten hahmojen ymmärtämistä tärkeämpää hänelle kuitenkin vaikuttaa olevan, että muut olisivat kiinnostuneet hänen ”oikeasta” maailmastaan, koska silloin hän ei tuntisi olevansa toinen ”toisten” maailmassa, jossa ”itse jää auttamatta ulkopuolelle” (T, 33).

Tuu-tikki kertoo Muumipeikolle, millaiset olennot talvella elävät. Ne ovat niitä olentoja, jotka eivät sovi mihinkään muuhun vuodenaikaan, vaan niiden on piilouduttava muilta valoisan ajaksi ja muiden sulkiessa silmänsä pimeään tullen ne uskaltavat tulla esiin. Ne ovat arkoja ja kummallisia ”joita ei huolita mihinkään ja joihin kukaan ei usko”. Talvi luo noille olennoille turvallisen tilan, ikään kuin kaapin tilan, jossa ne voivat elää elämäänsä sellaisena kuin ovat, olemalla pimeyden suojin piilossa muilta. Talven pimeys on niille, jotka ”haluavat säilyttää salaisuutensa” (T, 27).

Uimahuoneessa talviaikana Tuu-tikin kanssa elää yhdeksän näkymätöntä päästäistä. Ne ovat Tuu-tikin mukaan niin ”kainoja”, että pysyttelevät sen vuoksi näkymättöminä. Jansson käyttää näkymättömyyden teemaa myös myöhemmin novellissaan ”Näkymätön lapsi” (teoksessa *Näkymätön lapsi ja muita kertomuksia*, 1962)¹⁴, jossa Ninni-niminen henkilöahmo muuttuu kaltoinkohtelun seurauksena näkymättömäksi. Joonas Taipale käsittelee nähdyksi tulemisen merkitystä *Näkymättömässä lapsessa* artikkelissaan *Social mirrors. Tove Jansson's Invisible Child and the importance of being seen* (2016). Erityisesti sosiaalinen näkymättömyys tuntuisi istuvan myös *Taikatalveen*, johon Taipalekin viittaa muutaman kerran.

Sosiaalisella näkymättömyydellä Taipale (2016, 16—17) tarkoittaa sitä, että henkilö ei koe tulevansa nähdyksi ympärillään oleville, vaan hänen yksilöllisyytensä pikemminkin sulautuu massaansa (mt. 16—17). Näkymättömät päästäiset ovat valinneet näkymättömyyden. Tuu-tikin sanoin he ovat niitä, jotka haluavat pitää salaisuutensa itsellään (T, 26—27). Päästäiset saattavat pelätä muiden reaktioita itseensä ja kokevat siksi olonsa turvallisemmaksi näkymättöminä. Kaapin käsitteen avulla voisi tulkita, että ne ovat rakentaneet näkymättömyydestään kaapin. Sosiaalisen näkymättömyyden kannalta voisi myös ajatella, että ne kokevat itsensä näkymättömiksi muiden joukossa. Ehkä heitä ei ole koskaan nähty omana itsenään. Muumipeikko ei ole ehtinyt olla pitkään hereillä, ennen kuin hän tutustuu päästäisiin. Koko

---

¹⁴ Alkuteos *Det osynliga barnet och andra berättelser* (1962)

maailma on hänelle vielä uusi, eikä hän ymmärrä sitä. Muumipeikon näkökannalta voisi siis ajatella, että hän ei kykene näkemään päästäisiä, sillä hän ei vielä kykene ymmärtämään niitä ja niiden elämää. Näin tulkittaessa voi Muumipeikon ja näkymättömien päästäisten välillä nähdä tiedon ja tietämättömyyden jännitteen.

Muumitalon tiskipöydän alla on piilo, jossa asuu Muumipeikolle täysin käsittämätön hahmo. Tiskipöydän alla asuva olento on ensimmäinen salaperäinen hahmo, jonka Muumipeikko herättyään tapaa. Olento tarkkailee vastaherännyttä Muumipeikkoa piilostaan, mutta piiloutuu heti kun Muumipeikko yrittää ottaa siihen kontaktia (T, 14). Keskitalven juhlassa Tuu-tikki esittelee olennon Muumipeikolle ja Muumipeikko saa tilaisuuden nähdä olennon ja tutustua tähän. Olennolla on kuitenkin täysin oma kielensä, eivätkä se ja Muumipeikko ymmärrä toisiaan ja Muumipeikko onnistuu loukkaamaan sitä. (T, 58.) Tilanne on jännitteinen. Kuten näkymättömien päästäisten kanssa, ei Muumipeikko ole vielä oppinut ymmärtämään talvea, eikä onnistunut omaksumaan sen tapoja. Vaikka Muumipeikko pääsee vihdoinkin näkemään olennon, ei hän silti ymmärrä sitä yhtään paremmin. Sen jälkeen, kun Muumipeikko on tutustunut esi-isäänsä, hän ei enää yritä niin kovasti udella muiden salaisuuksia, vaan hän tuntuu hyväksyvän ja omaksuvan talvisen salaperäisen elämän. Vaikka hänellä ja esi-isällä ei ole yhteistä kieltä, pystyvät he silti luomaan yhteyden toistensa kanssa. Ehkä esi-isän kautta Muumipeikolla on tulevaisuudessa mahdollisuus nähdä päästäiset uudella tavalla tai luoda uudenlainenlainen suhde myös tiskipöydän alla asuvaan olentoon.

Talven loppupuolella hieman ennen kevään saapumista, Muumipeikko alkaa jo tottua talveen eikä sen salaperäisyys enää häiritse häntä. Kun Muumilaaksoon sitten saapuu torveaan soittaen Hemuli (T, 77), saa hän Muumipeikon hämmentymään ja muut Muumilaakson asukkaat närkästymään. Hemuli on äänekkäs, värikkäästi pukeutunut ja hän nauttii kaikesta talvessa. Talven vastakohtana Hemuli luo vahvan kontrastin talven salamyhkäisyyteen ja hiljaisuuteen. Hän on suora eikä tosiaankaan piiloudu tai salaile mitään. Muumipeikon kertoessa Tuu-tikille Hemulista, tämä tokaisee: ”Ai *sellainen* hemuli. Silloin täältä on rauha lopussa.” (T, 80, kurssiivi on alkuperäinen). Muumitalon vieraat ovat jakautuneet niihin, joita Hemuli ei häiritse sekä niihin, jotka eivät hyväksy Hemulia (T, 86). Hän ei tunnu sopivan talviseen yhteisöön. Hemulin tulo ei aiheuta pelkästään ristiriitaa itsensä ja ympäristön välillä, vaan myös Muumipeikon sisäisissä tunteissa:

Hänhän oli kaivannut kaipaamistaan jotakuta, joka ei olisi salaperäinen ja kaukainen, vaan iloinen ja yritteliäs, juuri niin kuin Hemuli oli. Nyt Hemuli tuntui hänestä vieraammalta kuin se tiskipöydän alla asuva vihainen ja käsittämätön eläin. (T, 80—81.)

Muumipeikko on alkanut hahmottaa paikkaansa hiljaisessa, äärettömässä ja yksinäisessä talvessa (Rajanti 1996, 143), ja nyt hänen on löydettävä tasapaino hiljaisen, valkoisen talven ja äänekkään, värikkään Hemulin välillä (Wells 2019, 329). Muumipeikko haluaisi muiden laakson asukkaiden tavoin Hemulin lähtevän ja hänellä on vaikeuksia yhtä aikaa kunnioittaa sekä salata omaa yksinäisyyden tarvettaan Hemulin kanssa (mt. 130). Muumipeikko ja Tuutikki kehittävät juonen, jossa Muumipeikko valehtelee Hemulille yksinäisillä vuorilla olevan parhaat laskettelumäet (T, 93). Hänelle kuitenkin tulee asiasta huono omatunto joten hän vetää sanansa takaisin. Taina Rajanti esittää Muumipeikon valehtelematta jättämisellä ”ratkaisevan kynnyksen suhteessaan talveen” artikkelissaan *Talvinen tarina kulttuurista: Taikatalvi italialaisessa kulttuurissa* (1996, 143), jossa hän tutkii *Taikatalven* italian kielisessä käännöksessä olevaa käännösvirhettä ja tulkitsee teosta yhteisöllisyyden näkökulmasta. Rajantin mielestä Muumipeikko saa Hemulin kanssa käydyn keskustelun jälkeen otteen itsellään olleesta vieraantuneisuuden tunteesta, eikä hänen enää tarvitse hakea välitöntä ja välittömästi ymmärtävää suhdetta muihin. Heti Hemulin kanssa käydyn keskustelun jälkeen Muumipeikko pääseekin kokemaan lumimyrskyn, missä hän lopultakin tulee sinuiksi talven kanssa. (Rajanti 1996, 144.)

5 LOPPUPÄÄTELMÄT

Talvi kaapin metaforana avaa hedelmällisiä tulkintoja ja uusia lukijapaikkoja Tove Janssonin *Taikatalveen*. Talvi on Muumipeikolle salaperäinen ja täynnä pimeyden suojiin piiloutuvia hahmoja, joilla on omanlaiset tapansa toimia. Se on ollut aina olemassa, mutta kukaan muumiperheestä ei ole koskaan aiemmin kokenut sitä. Kaikki talvessa on Muumipeikolle uutta, pelottavaa ja yksinäistä ja Mörön uhka leijuu ilmassa jatkuvasti. Muumipeikon on kuitenkin opittava tulemaan toimeen talven kanssa ja opittava olemaan pelkäämättä Mörköä. Talvesta tulee loppujen lopuksi myös Muumipeikolle turvallinen tila olla oma itsensä. Näin Jansson taitavasti purkaa talven herättämän kauhun ja turvattomuuden jännitteet. Talvisen kokemuksen avulla Muumipeikko voi kasvaa ja kypsyä. Hän saa jopa Janssonin mukaan viimein ”omat kasvat” (Wells 2019, 229).

Kaappi voi olla melankolinen salaisuuksien tyysija ja piilo, mutta sen voi tulkita myös mahdollisuuksien tilaksi (Brown 2000, 15—16). Näen että talvi avaa Muumipeikolle paljon mahdollisuuksia kuten oman kasvun ja itsenäisyyden sekä uuden yhteisön löytämisen. Tärkeä

hahmo Muumipeikon ja talven välillä on Tuu-tikki, joka auttaa löytämään tasapainon Muumipeikon sisäisten tunteiden sekä ulkoisen – muumeille vieraan ja aiemmin näkymättömän mutta silti todellisen – maailman välillä. Häntä voisi pitää jopa eräänlaisena siirtymähahmona sisä- ja ulkopuolisen maailman välillä (Taipale 2016, 19). Tuu-tikki onkin ympärivuotinen hahmo, joka kokee kaikki vuodenaajat. Tästä eteenpäin myös Muumipeikko ja Pikku Myy lukeutuvat ympärivuotisiin hahmoihin. Westin (2007, 287) kutsuu Tuu-tikkia ja Pikku Myytä Muumipeikon ohjaajiksi ja talven uudistajaksi. Ehkä Muumipeikostakin tulee ensimmäisenä muumina (esi-isää lukuunottamatta) talven uudistaja. Tai ehkä jopa muumiperheen uudistaja? Voisiko se olla, kasvun ja yksilöitymisen ohella, syy jonka takia Muumipeikko alun alkaenkin heräsi kokemaan talven?

Talvessa ei ole kyse pelkästään Muumipeikosta, vaan myös yhteisöstä jonka hän sitä kautta löytää. Rajanti (1996, 144) toteaaakin talven merkitsevän ”sosiaalisen siteen modernia muotoa, jossa yhteisö on vailla perustaa, ja koostuu toisilleen vieraista erillisistä yksilöistä”. Se että Muumipeikko löytää itselleen uuden yhteisön sekä uuden tavan kommunikoida ei kuitenkaan katkaise sidettä hänen kesäiseen perheyhteisöönsä. Ympärivuotiset Muumipeikko, Pikku Myy ja Tuu-tikki otetaan lämpimästi vastaan myös kesäisessä muumiyhteisössä. Talvi on silti muuttanut Muumipeikon ja muun muumiperheen välistä suhdetta, sillä hän joutuu nyt pohtimaan, mitä haluaa muille paljastaa ja mitä jättää kaappiin omaksi salaisuudekseen. Vaikka Muumipeikon ja talven välillä vallitsevat jännitteet purettiinkin tarinan lopussa, jää Muumipeikon ja hänen perheensä välille vielä tietämisen ja ei-tietämisen jännite. Hän ei ole ehkä vielä täysin valmis tulemaan kaapista perheelleen vaan haluaa nauttia itseksensä merkittävästä talven kokemuksesta.

AINEISTO:

Jansson, Tove. 2018. *Taikatalvi. (Trollvinter, 1957.)* [Uusi painos]. Suomentanut Laila Järvinen. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

MUUT LÄHTEET:

Aejmelaeus, Salme. 1994. *Kun lyhdyt syttyvät Tove Jansson ja muumimaailma*. Tampere: Suomen nuorisokirjallisuuden instituutti.

Ahola, Suvi. 1997. *Jansson, Tove*. <https://kansallisbiografia-fi.ezproxy.jyu.fi/kansallisbiografia/henkilo/1395> (haettu 10. 5 2022).

- Ahola, Suvi. 1996. ”Juuri tässä vai kaukana poissa? Paikallisuus ja pelagisuus Tove Janssonin tuotannossa.” Teoksessa *Muumien taikaa. Tutkimusretkiä Tove Janssonin maailmaan*. Toimitus Virpi Kurhela. Tampere: Suomen nuorisokirjallisuuden instituutti, 82-94
- Beauvoir, Simone. de. 1980. *Toinen sukupuoli. (Le deuxième sexe, 1949.)* Suomentanut Annikki Suni. Helsinki: Tammi, johdanto.
- Brown, Michael. 2000. *Closet Space: Geographies of Metaphor from the Body to the Globe*. London: Routledge.
- Carlson, Mikko. 2012. ”Queer-lukemisen ehdoista.” Teoksessa *Kertomuksen luonto*. Toimittanut Kaisa Kurikka, Olli Löytty, Kukku Melakas ja Viola Parente-Capkova. Jyväskylä: Bokwell oy, 239-249.
- Carlson, Mikko. 2014. *Paikantuneita haluja: seksuaalisuus ja tila Christen Kihlmanin tuotannossa*. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Happonen, Sirke. 2007. ”Juhlat heterotopioina muumikuvissa ja -teksteissä.” Teoksessa *Viljonkka ikkunassa. Tove Janssonin muumiteosten kuva, sana ja liike*. Väitöskirja. Porvoo: WSOY, 120-135.
- Hekanaho, Pia Livia. 2010. ”Queer teorian kummia vaihteita.” Teoksessa *Käsikirja sukupuoleen*. Toimittanut Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi ja Tuula Juvonen. Tampere: Vastapaino, 144-164.
- Hekanaho, Pia Livia. 2006. ”Yhden äänen muutokuvia. Queer-luentoja Marquerite Yourcenarin teoksista.” Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Jansson, Tove. 1990. ”Kuvitteluleikki.” Teoksessa *Muumipeikko 2. (Mumintrölet 2., 1957.)* Suomentanut Juhani Tolvanen ja Anneli Salmivuori. Helsinki: WSOY.
- Jansson, Tove. 1979. *Näkymätön lapsi ja muita kertomuksia. (Det osynliga barnet och andra berättelser, 1962.)* Suomentanut Laila Järvinen. Helsinki: WSOY.
- Karjalainen, Tuula. 2013. *Tove Jansson: Tee työtä ja rakasta*. Helsinki: Tammi.
- Karkulehto, Sanna. 2007. ”Kaapista kaanoniin ja takaisin. Johanna Sinisalon, Pirkko Saision ja Helena Sinervon teosten queer-poliittisia luentoja.” Väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.
- Kekki, Lasse. 2007. ”Kaapin näkyvyys. Tunnustus homokirjallisuudessa.” Teoksessa *Tunnustus ja todistus. Näkökulmia kahteen esittämisen tapaan*. Toimittanut Heikki Kujansivu ja Laura Saarenmaa. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 134-160.
- Kekki, Lasse. 2002. ”Pervot pidot. Johdanto homo-, lesbo- ja queer-kirjallisuudentutkimukseen.” Teoksessa *Pervot pidot. Homo-, lesbo-, ja queer-näkökulmia kirjallisuudentutkimukseen*. Toimittanut Kaisa Ilmonen ja Lasse Kekki. Jyväskylä: Like, johdanto.
- Korhonen, Kuisma. 2020. *Kirjallisuustieteellinen Jansson-tutkimus loistaa poissaolollaan Vuoden Tiedekynä -artikkelista*. <https://explorationswithtove.wordpress.com/2020/05/21/kirjallisuustieteellinen-jansson-tutkimus-loistaa-poissaolollaan-vuoden-tiedekyna-artikkelista/> (haettu 30. 3 2022).
- Korhonen, Kuisma. 2011. *Lukijoiden Yhteisö: Ystävyydestä, Kansanmurhasta, Itkevistä Kivistä*. Helsinki. Helsinki: Avain.
- Korhonen, Kuisma. 2015. ”The Groke: The Fearsome Other of Tove Jansson’s Moomin World.” *Studia Culturae*. 3(25), 136-148.
- Laajarinne, Jukka. 2009. *Muumit ja olemisen arvoitus*. Jyväskylä: Atena.
- Laakso, Maria. 2011. ”Mies ja hänen saarensa. Sukupuolittuneet maisemat Tove Janssonin romaanissa Muumipappa ja meri.” Teoksessa *Tapion tarhoista turkistarhoille. Luonto suomalaisessa lasten- ja nuortenkirjallisuudessa*. Toimittanut Maria Laakso, Toni Lahtinen ja Päivi Heikkilä-Halttunen. Helsinki: SKS.
- Lehtonen, Jukka. 2003. *Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa: näkökulmana heteronormatiivisuus ja ei-heteroseksuaalisten nuorten kokemukset*. Helsinki: Helsinki University Press.
- Moomin.com*. 2022. ”Tove & Tooti – vuosisadan rakkaustarina – Queer-teemat Tove Janssonin elämässä ja taiteessa, osa 3”. <https://www.moomin.com/fi/blogi/tove-tooti-vuosisadan-rakkaustarina-queer-teemat-tove-janssonin-elamassa-ja-taiteessa-osa-3/#73ca5a52>. (Haettu 15. 2 2022)
- Moomin.com*. 2022a. ”Salainen viesti Mymmelin nimessä – Queer-teemat Tove Janssonin elämässä ja taiteessa, osa 2”. <https://www.moomin.com/fi/blogi/salainen-viesti-mymmelin-nimessa-queer-teemat-tove-janssonin-elamassa-ja-taiteessa-osa-2/#73ca5a52>. (Haettu 15. 2 2022)
- Nikolajeva, Maria. 2000. *From mythic to linear. Time in children’s literature*. Oxford: Scarecrow Press.
- Ojajärvi, Jussi. 2007. ”Ei mitään pahempaa kuin me itse. Identiteetti Tove Janssonin Muumilaakson marraskuussa.” Teoksessa *Kirjallisia elämyksiä: alkukivistä toiseen elämään*. Toimittanut Yrjö Hosiaislouma, Maria Laakso, Hanna Suutela ja Pekka Tammi. Helsinki: Tammi.
- Ojajärvi, Jussi. 2018. *Muumit, luokka ja hyvinvointivaltio*. <https://explorationswithtove.wordpress.com/2018/12/04/muumit-luokka-ja-hyvinvointivaltio/> (haettu 15. 5 2022).
- Orlov, Janina. 2006. ”Creating the Eternal Farewell: Tove Jansson’s Moomin novels.” Teoksessa *Beyond Babar: The European Tradition in Children’s Literature*. Toimittanut Sandra Beckett ja Maria Nikolajeva. London: Rowman & Littlefield, 75-100.

- Pakkanen, Johanna, Rose-Marie Peake, ja Outi Santavuori. 2019. "Toisenlaisia naisia ja entisiä heteroita - Vuoropuhelu seksuaalisen identiteetin kertomisen keinoista ja ongelmista." *SQS Suomen queer-tutkimuksen seuran lehti* 13(1-2), 80-87.
- Rajanti, Taina. 1996. "Talvinen tarina kulttuurista. Taikatalvi Italialaisessa kulttuurissa." Teoksessa *Muumien taikaa. Tutkimusretkiä Tove Janssonin maailmaan*. Toimittanut Virpi Kurhela. Tampere: Suomen nuorisokirjallisuuden instituutti, 135-148.
- Rehal-Johansson, Agneta. 2006. *Den lömska barnboksförfattaren. Tove Jansson och Muminverkets metamorfoser*. Göteborg: Makadam.
- Rojola, Lea. 2004. "Sukupuolieron lukeminen - Feministinen kirjallisuudentutkimus." Teoksessa *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Toimittanut Marianne Liljeström. Tampere: Vastapaino, 14-30.
- Sedgwick, Eve Kosofsky. 2008. *Epistemology of the closet*. Updated ed. Berkeley: University of California Press.
- Stanford Encyclopedia of Philosophy. 2022. "Social norms". <https://plato-stanford-edu.ezproxy.jyu.fi/entries/social-norms/> (Haettu 3. 3 2022)
- Taavetti, Riikka. 2015. "Olis siistiä, jos ei tarttis määritellä..." *Kuriton ja tavallinen sateenkaarinuoruus*. Helsinki: Nuorisotutkimusseura /Nuorisotutkimusverkosto & Seta.
- Taipale, Joonas. 2016. "Social mirrors. Tove Jansson's Invisible Child and the importance of being seen." *The Scandinavian Psychoanalytic Review*. 39(1), 13-25.
- Takahashi, Shizuo. 1996. "Persoonallisuuden kukka. Vierantuminen ja vapautuminen muumitarinoissa." Teoksessa *Muumien taikaa: tutkimusretkiä Tove Janssonin maailmaan*. Toimittanut Virpi Kurhela. Helsinki: BTJ.
- Tieteen termipankki. 2022. "Kirjallisuudentutkimus: vastustava lukeminen". https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:vastustava_lukeminen. (Haettu 4.5.2022)
- Tieteen termipankki. 2022a. "Filosofia: normatiivisuus". <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:normatiivisuus>. (Haettu 3.3.2022)
- Tirkkonen, Sanna. 2019. "Yksinäisyyden tunteet Tove Janssonin teoksessa Muumipappa ja meri." *Psykoterapia-lehti* (3).
- Vaahensalo, Elina. 2021. "Samanlaista toiseuttamista, erilaisia toisia: toiseuttavan verkkokeskustelun muodot anonyymeissa suomenkielisissä kulttuureissa." *Media ja viestintä* 44(3), 1-29.
- Valkeakoski, Sari. 2003. "Sivulliuudesta perheyhteyteen: Henkilökuvaukset ja eksistentiaalisuus Muumi-kirjoissa." Teoksessa *Romaanihenkilön muodonmuutoksia: Kuusi kirjoitusta henkilökuvauksesta*. Toimittanut Pirjo Lyytikäinen ja Päivi Tontteri. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 101-128.
- Wells, Hallie. 2019. "Between discretion and disclosure: Queer(e)labor(ations) in the work of Tove Jansson and Audre Lorde." *Journal of Lesbian Studies*. 23(2), 224-242.
- Westin, Boel. 2007. Teoksessa *Tove Jansson: Sanat, kuvat, elämä*. (Tove Jansson: Ord, bild, liv, 2007) Suomentanut Jaana Nikula. Helsinki: Schildts, 267-290
- Witt-Brattström, Ebba. 1993. "Nummulitens hämnd." *Ur könets mörker*. Stockholm: Norstedt.
- Ørjasaeter, Tordis. 1987. *Tove Jansson: Muumilaakson luoja*. Suomentanut Saima-Liisa Laatumen. Porvoo: WSOY.
- Österlund, Mia. 2002. "Muminmamma, mårra eller mymla? Moderskap, motstånd och matriarkal utopi i Mumindalen." *Naistutkimus*. 15(2), 59-62.